

ЈОВИЦА АЋИН

Било је то као призивање духова, при чему један од њих непрестано бежи са сеансе. Тај дух бегунац, кога ево овде, раскомаданог, из рукописа је којем је Нови завет подарио назив *Шибане*, а ја ћу бегунца назвати

УЛИЧНИ ПРИПОВЕДАЧ

Емил је о себи са извесним поносом мислио као о Емилу Запари. То му је и било пуно име. Тако му је писало у личној карти и пасошу. Старо презиме је заменио овим новим које је његов идентитет подигло на вишу раван. Тако се сваком представљао. У тим представљањима увек је било неко зрнце његовог не баш разумљивог пркоса. Сматрао је да ниједно друго име за њега не би могло бити прикладније од овог које му припада, сматрајући да га је сам и од своје воље изабрао и присвојио. Нико на свету није име које носи, али нека имена нас дубоко обележавају и ми се стапамо са њима. Емил се стопио са својим.

Кад би Емил, још пре него што је пошао у основну школу, говорио ко су му родитељи по имену, увек би га питали да ли је од Гајиних или Запариних. Ко ти је ћаћа, питали су. Рекао би ко му је отац. Тако је сазнао да његов род има најмање две гране. Он је био од Запариних, мада је знао да му се ниједан деда тако не зове, по мајци му је био Александар, звани Шандор, по оцу Душан, звани она пијандура, али волео је да буде Емил Запара. Доцније ће сазнати да се слично звао и гласовити мексички револуционар. Емилијано Запата. И због тога бити још поноснији на своје име.

У школи је седео у клупи са дечаком Николом из најближег суседства. Постали су другови и пријатељи, заклевши се један

другом да ће то остати до краја живота. Ишли су и у гимназију заједно. Играли се и маштали заједно. Читали исте књиге. Заједно су прешли на студије у Београд, уписали исти факултет и напустили га у трећој години. Становали у истој, већ трошној мансарди у којој су уметнуте греде спречавале да им се лимени кров не стропошта на главу. Емилу је све изгледало да ће доиста бити нераздвајни пријатељи до век. Али као да је крај тог пријатељства поранио и Никола Радуловић је из несхватљивог хира отишао концем октобра прошле године ко зна куда у свет. Није чак ни писао Емилу из тог света. Готово да није давао знака од себе. Не ghosted me, како би рекао и сам Никола, склон америчком сленгу. Претворио ме је у авет.

Десетак минута је силазио степеништем. Кад је изишао на улицу, суочио се са димом који је смрдео на отров ДДТ или неку сличну супстанцу намењену за уништавање гамади. Гамади можда више и нема, помислио је Емил док је, марамицом покривајући уста, покушавао безуспешно да не дише, али ту су људи, који су свакако мање отпорни од свакојаким црних буба и лакше је с њима изићи на крај. Куда да бежи? Нема се куда. Вратио се у зграду, и пошто ниједан од оба лифта није био исправан, лагано се успињао седамнаест спратова. Засоптао је. Касније ће ипак морати да сиђе и покупује ситнице за јело. Само јефтине. Мрднуо је ушима. Умео је да мрда ушима. Нема много оних који то могу. Можда је од оно мало што је умео, то и најбоље умео. Увек би замрдао њима кад би био узбуђен, како год, тужно или радосно.

Некад су се у Винчи припремали за прављење југословенске атомске бомбе, а данас је тамо непрегледна депонија смећа које све време тиња, а повремено се и распали, па њен дим, у друштву са издувним гасовима и појачан гарежом из котларница, замагљује Београд, као да је на њега, уместо атомске, бачена хемијска бомба, и постепено, али неумитно трује сва жива створења насељена у српској престоници. Ха, престоница! Светска престоница загађе-ног ваздуха!

Био би му то дан као и сваки други током прошлих месеци, али је тог дана први пут на оближњем уличном углу, док је ишао на пијацу да купи мало корења и лишћа за кување и векницу хлеба, срео бескућника који му је рекао да ће, ако му Емил да сто динара, чути причу која вреди хиљаду двеста пута више. Некад се на улицама древних градова прича злата вредна могла купити за бакрењак. Емил је бескућника погледао сумњичаво, јер је одувек сматрао да таквима са улице ћутање мора бити матерњи језик, али и запитавши се да ли је могућно да му неко такав понуди погодбу

за ствар увелико застарелу, за причање на улици које је давно било део свакодневног живота, а данас за ту врсту трговине мало ко зна. И да ли овај старац уопште уме да исприча причу која би могла да га закупи? Истовремено је промрљао том бескућном створењу, као да се извињава, да он код куће има много књига и све их је прочитао, те да га више никаква прича не може изненадити и при томе му вредети сто хиљада и више, што је за њега био приличан новац, јер живео је само од повремених послова, претежно инокореспондентских, а често му се догађало да муку мучи првог у месецу кад је био дужан да намири станарину. Али бескућник није одустајао и без оклевања је узвратио да он није никад прочитао ниједну књигу, осим што је у младости неколико пута читао и ишчитавао најстарију причу на свету, али зна да је од свих књига маштовитији сам живот, па и од самих људи је маштовитији. Бескућник је, дабоме, могао и да лаже, али како то утврдити. Могао је старац да се у свом животу и начита, и да се тако научи приповедању, па сад, кад је спао на ниске гране, користи приповедачко знање стечено из књига да се прехрањује, а одбијајући да је икад нешто прочитао околишно увећава цену онога што би да прода пролазницима. Још постоје улични свирачи, па зашто се не би препородили и улични приповедачи! То бих морао да поштујем, помислио је Емил. Пошто није знао шта би на старчеве речи одвратио, Емил је човеку дао сто динара, и тако се одрекао залогја хлеба за тај дан. Ионако претерује са хлебом. Још ће се и угојити, помислио је и на то се осмехнуо. Помисао на нешто што је сматрао да је немогуће увек би га разгалило. Дебљи него што већ јесте, не може бити. Дао је новац, али је одбио да чује причу. Продужио је мимо старца. Али овај га није остављао него је и сам настављао да иде уз Емила.

„Видиш, прича није нимало скупа. Шта је то, само стотка! Платио си је, а нећеш и да је чујеш. То је глуп посао, утолико више што моју причу баш ти заслужијеш.”

„Откуда то, баш ја?”

„Ето, имаш ли пријатеља?”

„Не бих рекао.”

„Јеси ли га имао?”

„Јесам, али је нестао, а ја га нисам убио и закопао у парку или сакрио испод кревета, тек да се зна. Пре бих рекао да је он мене смакнуо и закопао ме на нашем тавану.”

„Е, умеш да будеш духовит или си, пре бих рекао, мало ударен мокром чарапом. Нестао је прошле године, зар не?”

Емил га погледа први пут озбиљније. Одакле он зна да је Никола отишао баш прошле године?

„Чудиш се, а?“

„Ако чујеш моју причу, можда ћеш и сазнати одакле ја знам ствари за које мислиш да их нико не зна. Прича је, дабоме, о теби, помало и о твојем пријатељу, али онако изокола, и зато толико вреди, а мени вреди само толико колико си ми дао, одвајајући од уста данашњи хлеб, пошто немаш увек ни за њега“, рекао му је тај чудновати сват, додајући да је природно да свака прича мора да буде плаћена, као и да ће прича потрајати, можда и неколико дана или, зашто не, неколико недеља, и да је најбоље док он буде причао да му се слушалац придружи у ходању улицама и просјачењу. Хоџа сваког другог дана, предложио је старац, од девет изјутра до подне, и тако док прича не сврши. Понекад ће бити краће, понекад дуже. Зависи од приче и оног ко је слуша.

„Како би то могло бити о мени? Шта ти знаш о мени? Чак ме и не познајеш. О моме бившем пријатељу само нагађаш, је ли тако?“ Али, Емил је истовремено осећао да је привучен, јер ко не воли, помислио је, да слуша приче у којима се и сам спомиње? Касније ће се испоставити да прича, како му је изгледало, и није о њему већ и о другима. Сви би у причама, колико год овај луди старац о њима говорио као о стварним личностима, могли бити измишљени. Али Емила измишљени нису занимали. Никола и он сам су живи, па би и сви који у причи имају везе са њима морали бити као они, живи и стварни. При томе њихова веза са њим и његовим пријатељем, добро, бившим пријатељем, мора бити једнако јака онолико колико је он још јако везан за свог изгубљеног пријатеља. Баш много очекује за својих сто динара од непознатог странца на улици, морао би да призна себи. Али све је то зато што би некако да се отараси наметљивог старца. Тако прикупља снагу у себи као покриће што ће убрзати корак, па према потреби дрекнути на старца да га се једном окане. Дао му је стотку, и то је довољно за ово замлаћивање. Старац је, међутим, заострио свој приступ потенцијалној муштерији. Као да је уочио Емилову слабост.

„Прича је о теби“, одвратио му је скитница, „то некако знам, иако те не познајем и сад те први пут у животу видим. Више од тога није ни мени у глави, али све ће ми, верујем, као и теби, бити казано у причи.“

„То теби као пада с неба.“

„Не, не знам, напросто ми долази. Можда се тако догађа и онима који пишу књиге, а ти их онда читаш? Читаш их сам, али ниси сам, јер имаш и свог другара у читању, зар не? Или си њега имао, а сад више ниси сигуран да ли га још имаш. Ех, и пријатељства умеју да буду варљива.“

„Говорићеш своје само тако, наизуст?“ При томе Емил помисли да су приче које се говоре наизуст можда и најбоље.

„У животу не погађам, само се препустим да ме време носи. Али не прекидај ме више, и скини ми руку с рамена, одвалићеш га, боли ме. Не грли ме док не заслужим, па ни онда. Довољно сам себи тежак и други ми није потребан ако ће да ми се нагрбачи. А ти, хајде, не опири се, слободно пружимо корак ка ономе што нас чека. На улици увек мора да буде тако, да корак престиже корак, иначе кретања не би било. Пешачење је једино што постоји на улици. Они који се возе нису на улици. Њихов свет је машинизован, точкашки, чак и у случају да су на бициклу, одвојени су од улице, затворени.“

А шта је са саоницама, помисли Емил, али оћута свој приговор. Саонице клизе по снегу. Вуку их упрегнути коњи. Нема точкова. На њима ништа машинско.

Старчево и Емилово кретање најзад поче. Један је говорио другоме, али обојица су слушала. Ако већ мора да слуша, Емил би најпре да сазна што више о старцу и о бескућништву. Колико сутра се и сам може наћи у тој ситуацији. Прилично вероватно.

Куд год да иде, по улицама или, тачно је претпостављао Емил, по стазама Звездаре, старац корача донекле као по јајима, што може изгледати и смешно, као да иде по танком леду. Вероватно би волео и да има очи на леђима. Стално се кришом осврће, правећи се да неког тражи или да разгледа незанимљиву околину као највећу знаменитост места. То би могло, не само другима него, што би он без отпора одмах признао, и њему самом, указивати на извесну параноидност. Очигледно је обучен за сваки дан и за свако годишње доба. На ногама дубоке црне патике, ваљда нађене у бари, на дну јарка, па осушене на високој грани. Ту је, уз патике налик мртвим врамама, и доњи део црне зимске тренерке, око врата вунени шал, испод капута од громбија тамноплава јакна са капуљачом и још нешто. Није тешко закључити да му је та комбинација, иначе брижљиво одржавана, онолико колико је то могућно кад сте без сталног склоништа, намењена подједнако и за зиму и за лето, и кад је дан и кад је ноћ. Кад је време топло, капут му је раскопчан. Кад је хладно, закопчан, али не до браде, јер му је горње дугме недостајало. На леђима му је полупразан ранац. Шта је у ранцу, то се не зна и могућно је само нагађати. Али Емилу није стало до нагађања. Нити га мучи питање о томе шта старац уопште поседује од иметка, било покретног или непокретног, осим оног што је већ на њему. Кад би га неко о томе запитао, он не види неке огромне разлике између себе и старца. Једино сматра да је

знатно млађи, лично боље организован и да има какав-такав кров над главом. Није безначајна, рекао би Емил, ни чињеница да он успева и да заради довољно за самоиздржавање. Али није ни претерано значајна. Упркос том његовом виђењу ствари, он осећа извесну бојазан од старца. Занимљиво је да један предмет доприноси том осећању. Старац има фрулу и никад није без ње. Или му је заденута за појас или у неком унутрашњем цепу капута који му допире до колена и старији је од њега. Ипак, фрула је за Емила доказ о старчевој мирољубивости, па он не сматра да би га старац могао опљачкати, при томе никад неће, током свих дана њиховог уличног дружења, чути да старац свира. Свира он у фрулу другим пролазницима, видео је то и чуо Емил једном издалека, пошто су се били већ разишли за тај дан, свирао је неко коло и при томе поцупкивао, али непотребно је да свира њему коме би шетња и прича требало да замене свирку. Може и свирка, али она кошта више од сто динара.

Фрула му је можда само заштитни амулет. Све у свему, Емил не види нити један једини знак жеље код бескућника да га покраде или друкчије науди. Али му сусрет са старцем донекле квари животни ред, и то му улива стрепњу. Зато га заједљиво пита:

„Каква ти је то кецеља? Пре улице си био кувар?”

Старац га погледа попреко. Улегнути ожиљак испод левог ока му побеле.

„Ти си тикван? Ако си начитан, онда си начитани тикван.”

Ипак се одлучи да одговори Емилу.

„Није то никаква кецеља”, окренуо се око себе, пун круг.

„Опрости, хаљина од чоје.”

Раскрилио је капут пред Емилом. То је било испод јакне и допирало мало испод колена. Десетак центиметара ниже капута.

„Ако ниси чуо, то је целаба.”

„А, галабија! Носе је у исламистичким земљама. Добра и практична ствар.”

„Пре него што сам се вратио овамо, био сам накратко у Босни. Добио сам је тамо од старог муслимана. Била је од његовог сина који је нетрагом нестао. Млађи момак. Може бити и да су га врбовале вехабије и да је у том тренутку већ био на Блиском истоку. Муслиман се одрекао сина, што је прилично ретко, и поделио намерницима сву његову одећу. Мени је допала зимска целаба. Узео сам је, јер је од срца.”

„Мора да ти је у њој, уз све остало што имаш на себи, јако топло у оваквим данима.”

„Боље топло него хладно на улици. Толико би могао да знаш. Чува ми моја реуматична колена.”

А шта би старац рекао за Емила? Одмах је уочио да је Емил не само предебео за своје године него и у много чему спетљан. Створио је неки свој ред, али који ствара више муке у животу него што га олакшава. Да, најважније, у Емилу постоји и страх од сутрашњег дана. Вероватно би чим нешто шушне, он најрадије побегао. Непрекидно се осећа као напуштен. Можда се у њему сакупило превише самоће, нарочито током последње године. Старчева оцена није много одступала од истине. Али старац није бринуо о тачности свог сагледавања. Оно је било само његова махинална радња и није му било стало до тога да му та радња донесе ма какву корист, још мање да помоћу ње, рецимо, подвлашћује Емила, да га задовољства свог ради, цеди и муштра. Емил је поглавито тако и пролазио у животу. Николин пријатељ, да, али и послушник. Старац је заправо желео само саговорника док иде улицама. Колико је год могућно ћутљивог саговорника који уме да се суспрегне и тихо слуша. А Емил Запапа му је у ту сврху био баш прикладан, макар прикладнији од других. Као мање образован, Емил би могао чак да му постане и ученик. Стицајем околности, већ раније је знао за Емила. Од Николе, са којим се у два наврата, захваљујући непознатој, али изванредној слици, дружио прошле године у Музеју, чуо је за Емила, знао је да су њих двојица били пријатељи још из школских клупа и становали су у Београду заједно. Био је упућен и у приближну адресу тог станишта. Али, као и кад је реч о Николи, сусрет са Емилом био је наводно случајан. Старац није сувише веровао у случајност, јер у лавиринтима живота случајности нема, иначе то не би ни били лавиринти него хаос. Случајност је само прихваћени израз кад за несхваћени лавиринт немамо бољи.

„Мислиш ли да је бескућништво пријатно? Слобода и слично?”

Емил је слегнуо раменима. Не би рекао да је икад желео да буде бескућник, осим ако буде морао – онда мора.

„Бескућништво и сиромаштво”, наставио је старац, „у томе нема баш много лепог. Ипак, једино што постоји од лепог у њима јесте сам живот. То сам лично искусио. Ништа нисам добио на овај начин на који живим, осим да живим. Уосталом, ја сам био приморан да изаберем овакав живот. Вероватно су били приморани и сви остали. Да се нисам одлучио за њега, не бих ни био жив. За мене је једино питање зашто мислим да је живот овде вреднији од живота другде. У почетку сам тако мислио, али све сам мање сигуран да сам у праву. Тај почетак ми је био неопходан. Временом као да је та потреба да будем овде била све мања. Готово сам је и заборавио. Првобитна неопходност је ишчилела из мене. Али шта сад да радим у својим годинама? Куда да одем и како да пређем границу? Све у свему, како је написао неки умишљени византијски

песник док је пловио кући, *ова земља није за старце*. Није за мене. Није ни за младе, није ни за тебе. Чак и птице са дрвећа лете далеко одавде. Овде су махом само они који неће још дуго бити живи. Рибе у рекама и језерима изумиру. Овде се све брзо одиграва зато што се они који се роде већ припремају за смрт.”

„Аха, не читамо, а сад песник!? И пловидба у Византију!”

„Чуо сам на улици. Слушам свет и учим, идем уз људе и учим, као што сад идем са тобом, а још није извесно да ишта учим”, смркнувши се узвратио је старац.

Брзо се поново разведрио. „Да, кад чујем тебе како би да ми се подругујеш као да слушам неку авет која се насисала крви што јој је ударило у глави и нимало немам шта да научим.”

Прошли су поред излога продавнице аутомобилских гума, меда, шрафова и тротинета. Сваштарска продавница. Некад су постојале продавнице мешовите робе. Ова у Милешевској улици мора бити да је последња. Емил се огледнуо у излогу. Видео омаљеног масивнијег оца, жустрог корака и истурених прса, и сина, зараслог у косу, која је офарбана у бело, погнутог мршавка, како блажено и у корак иду улицом. Зар је могуће да му чак и у својим очима изгледам као отац, запитао се Емил. Мораћу нешто да предузнем. Заиста ме депресија дотукла. Престаћу да се товим хлебом. Можда и овај старац има неки рецепт за дијету и извлачење из ове депресије на чврсто копно. Можда ће његова прича имати такво дејство? Није Емил био толико депресиван колико је од пре неколико дана почео себи да приписује да јесте, као да је у психијатријској клиници. Постоји хипохондрија у клици у њему.

Добро се Емил сећа кад је за пријатеља био спреман да заложити сопствени живот. У тој спремности није било никакве хипохондрије. Само заклето пријатељство, што не значи да оно не би могло да буде својеврсна болест.

Емил примећује да старац нема ниједан зуб горе десно и да му је под десним оком јабучица улегнута, као да је и нема. То улегнуће на образу ваљда потиче од тога да је тако рођен или му је доњи део јабучне кости одломљен и образ се слегнуо у ти празнину. Могло би бити да је једном сломљена, а затим није ваљано срасла. Уместо ње, брада је само делимично покривала стари ожиљак, као да је некад пао на колац који му је промашио око и тако је у несрећи ипак срећно прошао. Или га је неко пробо ножем кроз уста и образ, па га готово олешио. Каква год била незгода, од ње је остао белег. Зна такве ствари Емил из прве руке. Оне су такође биле део његове грађе за пријатеља.

„Кад толико насрћеш на мене са питањима о бескућништву рекао бих да мислиш о мени као о бескућнику. У дословном смислу,

признајем да јесам бескућник. Али више од бескућника, ја сам испосник у граду.”

„Испосник без испоснице!”

„Уместо у пустињи, обитавам у граду. На чистини на којој нема ни најобичнијег корова. Чистина је асфалтна, а зар, дечко, не видиш сличности овог града са пустињом?”

Можда се старац завитлава с њим, али одговорио је најозбиљније.

„Па и не видим. Уосталом, нисам овде рођен, мада живим већ дуго у Београду.” Рече и своје пуно име, онако помало надмено као што увек чини кад га казује.

„Ти ниси рођен у Београду, ја јесам. Тамо, на полуострву које оивичавају Дунав и Сава, где су, пре него што су почела зидања чије исходе данас видимо, пустиња и рит спавали су у истој колевци. Али, не, није ми то на уму. Пустињу видим овде, на овој страни града у којем сви путеви могу да не воде никуд. И у овом граду да идемо и идемо и да на крају нигде не будемо. И, наравно, можемо да умремо од глади и жеђи. Тешко да ће се наћи неко ко би нас нахранио и напојио. Само онај ко је кадар да пустињу пређе пешке, може да се нада да ће овде преживети. И овде се из пропалих уличних плочника помаљају сенке оних којих више нема. Не видиш ли онда, синко, у тим сенкама сличност, на коју мислим, са пустињом кад је она, ноћу, и сама голема сенка? Откуда тих сенки толико? Откуда толики бескућници које би власти града најрадије да сахране негде где та гробница никад неће бити нађена? Откуда и ја као испосник у градској пустињи, какву сам ти наговестио, и који не пише као што је то чинио Свети Јероним у својој пустињској пећини, како бих волео себе да замишљам? Па отуда што ти је овај наш град схизофреничан не мање од несрећника заточених у лудницама. Сва његова противречна лица се могу свести на два. Прво од та два лица је мало, али наднело се над целим градом. Њега уобличава највише тек три процента безумно богатих. Они тихо владају из својих пустињских оаза. Све држе у својим рукама. Друго лице су сви остали. То смо ми. Безмерно сиромашни, безмерно само зато што, за разлику од богатства, сиромаштво нема никакву меру. Сиромашни смо чак кад и ти, читам ти из ока, верујеш да си богатији од мене. Опрости ми на том смерном испосничком погледу на место на које смо осуђени. Питао си ме и сад схваташ да ти је боље да ми нека питања не постављаш. Наставиш ли са њима, више ти нећу тражити опроштај. Боље ти је да слушаш моје причање и радујеш му се, у најмању руку зато што га добијаш јефтино.”

Емил је почео да схвата старца. У старцу је вулкан горчине. Не треба да цара по том вулкану, јер ће онда искре подјарити и

његову личну горчину, а онда ни дан ни сунце више неће бити нимало пријатни. Ипак није могао да одоли још једном изазовном питању.

На то како се бескућници осећају у Београду, старац му је одмах мукло одговорио: „Ми смо само они који су чудом претекли из јама и јамура. Остали смо као сведоци истребљења.” Било је то изречено као претња, иако је било намењено да дирне Емила.

Касније ће старац, и непитан, још нешто рећи, као да је био заборавио да одговори на Емилово питање из тог првог дана њихове шетње, па је то изгледало као да долази с неба у ребра:

„Просјаци су сиротиња која је изгубила понос и свако може да их одгурне на земљу и удари ногом. Понекад их ноћу и убијају. Бесна деца их пале. Али бескућници попут мене, они су непоколебљиви сведоци овог схизофреничног града. И ове земље. Чак и птице из крошњи дрвећа лете далеко одавде. Овде су махом само они који неће још дуго бити живи. Рибе у рекама и језерима изумиру. У Сави је било и нутрија. Поглед на њих би нас разнежио. Сад их нема. Све је мање видри и даброва у рекама. Само пацови. И њих ћемо убрзо јести. Природа се растура. Деца и одрасли трују. Овде се све брзо одиграва зато што се они који се роде већ припремају за смрт. Сад доста о мени. Време је за право причање.”

„Време је”, потврдио је Емил, зар га није платио?

„Рецимо, као што смо већ утврдили, да имаш блиског пријатеља, или си га имао, нема везе, чији ћу глас ја преузети да би прича текла глатко и једноставно, а ти ћеш бити ти што већ јеси и како ми лепо кажеш, Емил Запара, започео је непознати уличар своје приповедање. И ево ме сад у далеком граду преко мора, давно подигнутом на обали другог мора иза првог. На југоисточном ободу града је живи вулкан по чијим падинама се дижу многа насеља. Вулкан није баш најприкладније место за људска бора-вишта, али тако је како јесте и шта је, па ту је, јер о томе ваљда и нису одлучивали људи, где ће град, где ће вулкан. Зато се они и питају ко одлучује ако они не одлучују, а њихови одговори на то увек су нескладни и сви су нетачни. То је место за своје будуће дане изабрао твој Никола. Ипак, пре тога морамо понешто о овом граду. Што си платио, то ћеш и добити.”

Иако је у први мах, кад му је споменут пријатељ, Емил претрнуо, чим је из сиромашкових уста излетео град са вулканом, он се опустио, покушавајући да замисли то далеко место и да се сети који би то град могао бити, јер Београд никако није, који јесте на обали две веће реке и чије воде теку до мора, али нема вулкана, барем нема видљивог. Можда је Авала мртав вулкан?

Током следећих дана, за приче које је слушао од старца од града којим су шарали, Емил ће куповати пите, пецива, воду, све што мисли да је неопходно старцу за опстанак на улици, а и да му подстакне машту и сећања, јер и њима је потребна нека опипљива храна да не би јеђавала. А старац све то прима као нешто подра-зумевано, без нећкања. Једноставно, припада му; Емил је ту само да му принесе. Понекад прима преко воље, хладно, али никад не одбија. Емил му се због тога осећа захвалан. Ето, прима, не одбија, мисли он, и то га изнутра греје. Куповао је и науштрб сопственог стомака. Тако му је, ето, старац од помоћи у погледу жељене дијете у циљу да не буде више трбоња. Увек му, кад застану пред пекаром, каже:

„И као испосник мораш понешто да поједеш.”

„Кад баш хоћеш, ја нисам сувише за то твоје. На свом некадашњем послу, васпитао сам себе строго, на другом и на малом. Ако већ нема меда и рибље паштете, онда јабуке, дечко, јабуке!”

Емил га није разумео, а старац је то уочио.

„Јабука има то лепо својство да је, уз диван облик и изглед, у боји од зелене до жуте и црвене, хрскава на најбољи начин. Мо-рамо да је загриземо. Не предаје се без отпора, али се и не опире сувише. Таман онолико да осетимо да нам се труд који улажемо у гриз у потпуности исплаћује сочношћу, укусом, мирисом. Није гњецава воћка као што су неке друге, није сувише тврда или пак коштуњава да је чак и ја са својим никаквим зубима не бих могао да једем, а ипак се не предаје лако као што то чине јагоде, трешње, вишње, шљиве, па и кајсије и брескве, чак и зрела крушка, којима је, ето, довољан само језик и непце. Јабука је, при томе, и права чистачица зуби, па и свеколиког нашег организма, те уклања и сувишак масти у нама. Од јабука се може живети. Само од њих. У њима је и сва нужна вода кад смо жедни.”

„Хајдемо до Цветкове пијаце, нисмо далеко”, рекао је Емил, а у себи је помислио да сад зна и за јабуке као део своје предсто-јеће дијете.

„Мени је”, наставио је старац као да није ни чуо Емила, „понекад довољна једна јабука да преживим дан. Ако се разболим или прехладим, јабука ме лечи. Зато често и одлазим на пијацу, хајдемо до ње кад већ сам предлагеш. На пијаци ме понекад неко почасту јабуком. Кад је примим са обе руке, срце ми заигра и почињем боље да мислим о свету. Јабука је за мене услышена молитва. Уз то, ниједна воћка се не може мерити са јабуком по улози у историји. Понекад је она јабука раздора, понекад јабука мира. Ономе кога волиш само понуди јабуку увијену у мараму, не мора

то да буде јабука од злата него обична, најобичнија зрела јабука убрана у воћњаку огрејаном сунцем, и видећеш њене чаробне моћи.”

„Убудуће ћу ти”, рекао је Емил, „уместо крофни, переца, ђеврека, хлеба и таквих пекарлука, доносити искључиво јабуке. То ми је, у ствари, најлакше од свега.”

„Онда ћеш заслужити да ти свесрдно захвалим”, али је то речено као да је старац фркнуо, и затим се ушмркнуо.

„Ето, ко би рекао да ћеш ми икад рећи хвала”, досети се Емил, не без благог хумора, да одврати старцу.

Једног дана, Емил је закључио да је старац, мада бескућник, просјак, испосник, ведрији од њега, и то му је засметало кад се присетио својих меланхоличних напада. Пакост га је преплавила. Уместо јабуке купио му је шипак. Старац, примивши поклон, и не гледајући, дубоко је загризао њега. Онда су му се очи разрогачиле. Неподсецане дуге седе обрве забоцкале су га по беоњачи. Сузе су му пошле.

„Шта је ово? Није јабука, сам Бог свети зна!”

Погледао сам га невешто, као да ни сам не знам у шта је загризао. „Није јабука?”

„Јасно да није. Ово је нар.”

„Аууу, преварили су ме.”

„Нема шансе. Нар је десет пута скупљи од јабуке. То си ти намерно.”

Наставио је да гризе нар и скида са њега дебелу љуску. Онда је попут пса почео да зобље црвено зрневље. Као да га је глодао. Расипало му се по бради која је местимично попримала тамноружичасте мрље. Јео и цоктао. Кад је извукао све из нара, уз осмех ми је рекао:

„Добро си учинио. Нар је још здравији од јабуке. Пустим да те опет преваре.”

Да би се искупио за своју шалу, решио је да приповедача почастити неким напитком.

„Хајдемо на пиво”, изненада је рекао као му се то омакнуло. Старац га није ни погледао. Само је климнуо главом.

После пива су изишли напоље, скренули лево у прву улицу. Ишли су бесциљно.

Старац се осврну и као да одједном схвати где се налази. „Нема дана кад нисам пролазио овом улицом”, рече. „Не сећам се кад нисам. Улица је мирна и, верујем, да сви на Звездари за њу знају. Мени је zgodна управо зато што у њој нема много саобраћаја. Крошње јаблана истовремено доприносе њеном зеленилу, али

као и да саму улицу уздижу изнад околних улица. Делује богато, премда становници у њој уопште нису богати.”

Пролази њоме, говори, не зато што му скраћује пут. Напротив, продужава га. Стотинак метара, колико иде више њоме него да је пошао другом улицом, ова улица апсолутно заслужује његов напор. Она је његов шетачки предах. Али главни разлог, објашњава, зашто је изабрао да свакодневно иде овом улицом јесте извесна старија госпођа. Прибраније лице од њеног не сећа се да је скоро видео. У очима су јој увек веселе искрице. Она је нагнута кроз прозор оне двоспратнице, али не диже руку да би је показао. Кућа је на уличној страни којом ходају њих двојица.

„Кад год ме види учтиво ми се обраћа”, каже старац. „То иде отприлике овако:

– Опростите, господине – каже она молећиво, јер тражи помоћ од мене. – Опростите, господине, која је ова улица?

Ја је сваки пут погледам збуњено и стално одвраћам питањем које показује сву моју пометњу. – Мислите на ову?

– Да, на ту којом идете и у којој ја живим.

Онда јој ја, одахнувши, јер сам се бојао да ће од мене тражити нешто што ја нећу бити у стању да јој дам, кажем назив улице у којој се налазимо.

И то се понавља из дана у дан. Ја сам увек затечен њеним питањем, тако једноставним и неагресивним, а она је увек спокојна и увек ми љубазно захвали на обавештењу.”

Обојица су већ стигли до куће. Госпођа се нагнула кроз отворени прозор.

Емил је сад и сам опазио госпођу.

„Ако опет буде питала за улицу, могу ли ја да јој одговорим, Ведогоњо?”

Старац климну главом, као да се таква услуга са његове стране подразумева.

„Опростите што вам сметам, али не знам која је ово улица?”, пита госпођа.

„Па она у којој живите”, одговара јој Емил.

„То знам. Али не знам која је улица. Волела бих да најзад сазнам назив улице у којој живим.”

„То је разумно, госпођо”, одвраћа јој Емил.

Онда старац извади фрулу и њоме лупи свог дебелог клијента по глави, а у исти мах сметено каже госпођи која је улица у питању.

„Хвала вам, господине, нисам то знала, сад ћу запамтити. Увек је корисно знати улицу у којој станујете. Злу не требало. А ви сте увек веома љубазни. Никад вашу љубазност нећу заборавити.”

Старац и Емил полагано се удаљавају низ улицу. Госпођа гледа за њима. Нешто су јој познати. Из очију се види на кога помишља. Она је пензионисана учитељица и види како Дон Кихоте и Санчо Панса одјахују на својој шареној раги и своме сивом маргарцу и губе се у даљини. Та улица је баш дугачка. Без јахања се не може стићи до њеног краја, мисли госпођа док затвара прозор за собом. Пешачењем нипошто.

*

Решења за наговештене загонетке које нам поставља дух бегунац у лику уличног приповедача могу се наћи у рукопису *Шибанџа* кад једном искрсне међу нама, незнано кад.